

ЗНАЧЕННЯ І РОЛЬ РУХЛИВИХ ІГОР У РОЗВИТКУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

SIGNIFICANCE AND ROLE OF ACTIVE GAMES IN THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL ACTIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN

У статті обґрунтовано доцільність використання рухливих ігор у розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку засобами фізичної культури.

Рухова активність – це невід’ємна потреба організму в русі, задовольнити яку – найважливіша умова багатостороннього розвитку і виховання дитини. Позитивний вплив на організм чинить рухова активність. Рухова активність є природною потребою дітей.

Створення санітарно-гігієнічних умов, загартовування, ранкова гімнастика, фізкультурні заняття, прогулянки, спортивні ігри та розваги, формування культурно-гігієнічних навичок, організація раціонального харчування – все це включає у себе система фізичного виховання.

Правильне вирішення проблеми розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку зумовлюється застосуванням різних засобів на заняттях фізичною культурою, підвищується роль постійних, щоденних занять фізичними вправами, рухливими іграми.

Засобами розвитку рухової активності є:

- ранкова гімнастика;
- гімнастика пробудження;
- рухливі ігри, фізкультхвилинки;
- заняття фізичною культурою, в тому числі і на повітрі.

У дітей дошкільного віку провідним видом діяльності є гра, тому рекомендується використовувати її для розвитку рухової активності дітей.

Дотримуючись загальних цілей фізичного виховання дошкільників, виділимо пріоритетні завдання, які вирішуються під час проведення рухливих ігор:

- зміцнювати здоров’я дітей;
- сприяти правильному фізичному розвитку дошкільників;
- сприяти розвитку життєво необхідної рухової активності та її вдосконалення;
- виховувати морально-вольові і фізичні якості;
- прищеплювати організаторські навички і звичку систематично самостійно займатися рухливими іграми.

Під час участі в рухливій грі у дошкільників розвиваються і удосконалюються різні навички в основних рухах (бігу, стрибках, метанні, лазінні). Швидка зміна обстановки в процесі гри привчає дитину виконувати відомі їй рухи відповідно до ситуації, що сприятливо відбивається на розвитку рухової активності дошкільника.

Виконаний нами аналіз науково-методичної літератури підтвердив, що рівень розвитку рухової активності в комплексі є основою загальної фізичної підготовки дошкільника.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, фізичне виховання, рухова активність, фізичні якості, рухливі ігри, дошкільники.

The expediency of using activity games in the development of physical activity of preschool children by means of physical culture has been grounded in the article.

Physical activity is an integral need of the body for movement, to satisfy which is the most important condition for the multifaceted development and child upbringing. Physical activity has a positive effect on the body. Physical activity is a natural need of children.

Creation of sanitary and hygienic conditions, hardening, morning gymnastics, physical education classes, walks, sports games and entertainments, formation of cultural and hygienic skills, organization of rational nutrition, all this includes the system of physical education.

The correct solution to the problem of the development of physical activity of older preschool children is due to the use of various means in physical education classes, the role of regular, daily physical exercises, active games increases.

Means of development of physical activity are:

- morning gymnastics;
- gymnastics of awakening;
- active games, physical education minutes;
- physical education classes, including outdoors activity.

The leading activity of preschoolers is playing, so it is recommended to use it to develop physical activity in children.

Adhering to the general purposes of physical education of preschool children, we will allocate the priority tasks which are solved at carrying out of active games:

- to strengthen the health of children;
- to promote the proper physical development of preschoolers;
- to promote the development of vital motor activity and its improvement;
- to bring up moral and volitional and physical qualities;
- to instill organizational skills and the habit of systematically engaging in mobile games.

During the participation in the active game, preschoolers develop and improve various skills in basic movements (running, jumping, throwing, climbing, etc.) preschooler activity.

The level of development of physical activity in the complex is the basis of general physical training of pre-schoolers has been proved by our analysis of scientific and methodological literature.

Key words: preschool education institution, physical education, physical activity, physical qualities, active games, preschoolers.

УДК 373.2.011.3-053.4:796.012.2/3
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/41/2.23>

Черепаня Н.І.,

канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методики
дошкільної освіти
Мукачівського державного університету

Русин Н.М.,

ст. викладач кафедри теорії
та методики дошкільної освіти
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Становлення людини – це процес фізичного, психічного і соціального формування, що охоплює всі кількісні та якісні зміни вроджених і набутих умінь, які відбуваються під впливом навколишньої дійсності.

Фізичний розвиток має нерозривний зв'язок зі зміною росту, ваги; нарощуванням м'язової сили; розвитком органів почуттів і координації рухів.

У перші роки життя дитини всебічний розвиток вважається основою фізичного виховання. У віці

від 3 до 7 років формуються безумовно необхідні риси особистості і закладається фундамент здоров'я. Фізичний стан дитини багато в чому визначається результатом будь-якої діяльності. Організм дошкільника чутливий на мінімальні відхилення від норми в навколишньому середовищі, які пов'язані з формуванням і функціональною незрілістю деяких його органів і систем. У дітей дошкільного віку зв'язок між соматичними і психічними процесами більш тісний, ніж у дорослої людини. Якраз внаслідок чого під час вирішення багатьох педагогічних завдань потрібно брати до уваги фізичні здібності і стан дитини.

Охорона і зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей, а так само і їхнього емоційного благополуччя є найважливішим завданням закладів дошкільної освіти.

Фізичний розвиток містить у собі «набуття дитиною досвіду в руховій діяльності, в тому числі пов'язаної з виконанням вправ, спрямованих на розвиток таких фізичних якостей, як координація і гнучкість; формування вихідних уявлень про деякі види спорту, оволодіння рухливими іграми з правилами...».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз фізичного і рухового розвитку дитячого організму старшого дошкільного віку, а так само показників здоров'я останніми роками виявив тривожні тенденції: за даними Е.Н. Вавілової, Н.А. Ноткіна, М.А. Правдова, Ю.К. Чернишенко, В.І. Усакової, до 40% старших дошкільників перебувають на низькому рівні рухового розвитку, причини якого криються у сучасному способі життя.

Єдину тенденцію для закладів дошкільної освіти – зниження рухової активності дітей – відзначають психологи, педагоги та лікарі (Ю.Ф. Змановський, М.А. Рунова, С.Б. Шарманова, А.І. Федоров), тому для дошкільнят втрата в рухах може стати наслідком втрати в здоров'ї, розвитку, знаннях. Саме з цієї причини в програмі виховання і навчання дітей у закладах дошкільної освіти проблема здоров'я стоїть на першому місці. У разі, якщо взяти до уваги, що рухова активність – це ще й умова, стимулюючий фактор розвитку інтелектуальної, емоційної та інших сфер, стає явною актуальність цього питання.

Рухова активність – це невід'ємна потреба організму в русі, задовольнити яку – найважливіша умова багатостороннього розвитку і виховання дитини. Позитивний вплив на організм чинить рухова активність. Рухова активність є природною потребою дітей [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, можна виділити протиріччя між сучасними вимогами, що ставляться перед дошкільниками, погіршенням стану здоров'я дітей та створенням умов для розвитку фізичних якостей і рухової активності вихованців у закладах дошкільної освіти.

Таке протиріччя дозволило сформулювати проблему дослідження – необхідність пошуку ефективних засобів роботи з підвищення рівня фізичного розвитку дошкільників і створення умов щодо розвитку рухової активності дітей дошкільного віку.

Мета статті – визначити значення рухливих ігор у розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку засобами фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Численні дослідження фахівців указують на те, що рівень розвитку фізичних якостей натепер перебуває на низькому рівні, який не задовольняє сучасні вимоги, що ставляться до фізичного виховання в закладах дошкільної освіти. Саме з цієї причини питання розвитку рухової активності перебуває на часі і потребує подальшого вдосконалення.

У дітей старшого дошкільного віку виникає висока потреба в руховій активності, але вони не завжди можуть її реалізувати на належному рівні.

Діти 6–7 років усе менш активно рухаються, це пов'язано з обмежувачими умовами у сім'ї та закладах дошкільної освіти, позаяк збільшується тривалість ситуацій, в яких діти здебільшого сидять. Зростають пізнавальні інтереси дітей, такі як комп'ютерні ігри, конструювання, перегляд мультфільмів. У зв'язку з цим у дітей 6–7 років можуть виникнути звички малорухливого способу життя.

Для забезпечення оптимального режиму рухової активності старших дошкільників велику роль відіграє підвищення інтересу до фізичної активності. В процесі виконання цікавої справи підвищується емоційний тонус, що призводить до більш пізнього настання стомлення навіть під час важкої роботи.

Правильне вирішення проблеми розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку зумовлюється застосуванням різних засобів на заняттях фізичною культурою, підвищується роль постійних, щоденних занять фізичними вправами, рухливими іграми.

Засобами розвитку рухової активності є:

- ранкова гімнастика;
- гімнастика пробудження;
- рухливі ігри, фізкультхвилинки;
- заняття фізичною культурою, в тому числі і на

подвір'ї.

У дітей дошкільного віку провідним видом діяльності є гра, тому рекомендується використовувати її для розвитку рухової активності дітей.

У розвитку різнобічно сформованої особистості дошкільника рухливі ігри відіграють особливу роль. Вони розглядаються як ключовий засіб фізичного виховання. Будучи найважливішим засобом фізичного виховання, рухлива гра водночас чинить і оздоровчий вплив на дитячий організм. Гра – незамінний засіб вдосконалення рухів, розвиваючи їх, сприяє розвитку швидкості, витривалості, координації рухів. Колосальна кількість

рухів активізує дихання, кровообіг і обмінні процеси, що своєю чергою позитивно впливає на психічну діяльність [3, с. 189].

Гра існувала як супутник людини з давніх років. Прогресивні вітчизняні вчені-педагоги, гігієністи, наприклад П.Ф. Лесгафт або А.П. Усова, виявили значущість гри як діяльності, що сприяє якісним змінам у фізичному і психічному розвитку дитини, сприяє всебічному впливу на формування її особистості [4, с. 94].

Розглянемо, що говорили про сенс рухливої гри в житті дітей відомі педагоги.

Д.А. Ельконін провів дослідження педагогічної і психологічної літератури з питання історичного виникнення гри, він стверджував, що «питання про історичне виникнення гри тісно пов'язане з характером виховання молодого покоління у суспільствах, що стоять на нижчих рівнях розвитку виробництва і культури». Завантаженість батьків і раннє включення дітей у діяльність дорослих приводили до того, що в первісному суспільстві не існувало особливої різниці серед вікових категорій, і в підсумку дуже рано діти ставали справді незалежними.

Цікаві дослідження з питання походження гри проведені Н. Фхілітісом. Він вважав, що гра – це відпочинок від серйозної роботи для відновлення сил. За цією теорією, ігри існують для того, щоб дитина відпочивала в звичних, радісних, легких, що не вимагають великої витрати сил, вправах, що дозволяють відновити сили для трудового порядку, необхідні для підтримки життя [1, с. 86].

Основоположник системи фізичного виховання П.Ф. Лесгафт приділяв грі особливе місце, визначаючи гру як вправу, за допомогою якої дитина готується до життя.

Згідно з установленим визначенням П.Ф. Лесгафта, «рухома гра – це свідомо, активна діяльність дитини, що характеризується чітким і своєчасним виконанням завдань, пов'язаних з обов'язковими для всіх граючих правилами». Він досліджував гру як один з основних засобів фізичної освіти і виховання і приділяв велике значення місцю ігор на заняттях з фізичної культури. Він вважав, що рухливі ігри являють собою більш складну дію, ніж окремі гімнастичні вправи, і мають величезне освітнє і виховне значення [4, с. 123].

В.Л. Страковська вважає, що «рухлива гра – це засіб поповнення дошкільниками знань і уявлень про навколишній світ, розвитку мислення, цінних морально-вольових якостей».

На думку М.Н. Жукова, «рухлива гра – відносно самостійна діяльність дітей, яка задовольняє потребу у відпочинку, розвазі, пізнанні, в розвитку духовних і фізичних сил» [2, с. 134].

Величезне значення грі як засобу виховання надавав К.Д. Ушинський. Дитячу гру він розглядав як дійсність дитини з її діями і переживаннями. Він акцентував увагу на тому, що ця сама дійсність

цікавіша дитині, ніж навколишнє її життя, тому що вона їй більше зрозуміла. У грі дошкільник контактує з усім оточуючим, пробує свої сили і самостійно управляє предметами, тоді як у дійсності у нього ще немає ніякої самостійної діяльності. Згідно з думкою Ушинського, ігри певною мірою сприяють формуванню особистості і не проходять безслідно для майбутнього життя дитини. Істотний вплив мають ігри на розвиток дитячої уяви, тим паче в дошкільному віці [5, с. 67].

В.Г. Марц вважав рухливі ігри пріоритетними, так само як значущий засіб фізичного і морального виховання. Прагнув до їх впровадження в освітні установи. Він вважав, що рухливі ігри є засобом фізичного і морального виховання дітей, розробив методику керівництва іграми, а так само вважав, що від керівництва грою багато в чому залежить її успіх. Так само автор органічно пов'язував рухливу гру зі спортивною. Першою сходинкою тієї драбини, по якій дитині належить піднятися на самий верх до спортивної гри, він бачив найпростішу рухливу гру [5, с. 178].

Ігри – це засіб підготовки дитини до життя, перехідний щабель до трудової

діяльності, вважав А.С. Макаренко. В іграх у дошкільників виховується почуття колективізму, активність, ініціатива, але не всяка гра має виховне значення, а тільки та, яка носить активний характер [3, с. 78].

У процесі гри відбувається не тільки вправа в уже наявних навичках, їх закріплення і вдосконалення, але і, як правило, формування нових психічних процесів і якостей особистості дитини. Гра як осмислена діяльність спрямована на досягнення певних рухових завдань у стрімко мінливих умовах, в яких проявляється творча ініціатива гри, що виражається в різноманітності дій, узгоджена з колективними діями.

У теорії і методиці фізичного виховання є загальновизнана класифікація рухливих ігор. Розрізняють елементарні рухливі ігри та спортивні ігри (баскетбол, хокей, футбол та ін.). Рухливі ігри – ігри з правилами. У закладах дошкільної освіти застосовуються здебільшого елементарні рухливі ігри. Рухливі ігри так само класифікуються за такими параметрами, як: вік, ступінь рухливості малюка в грі (ігри з малою, середньою, великою рухливістю), види рухів (ігри з бігом, метання і т.д.). Виділяється ще один вид ігор – ігри-забави, які передбачають виконання знайомих рухів у незвичайних умовах (стрибки із зв'язаними ногами, біг у мішках і т.д.), вимагають прояву спритності, викликають багато веселощів та радості у дітей.

Спортивні ігри раціонально проводити з дітьми старшого дошкільного віку, це – баскетбол, городки, настільний теніс, хокей, футбол та ін.

Сюжетні і несюжетні ігри з правилами належать до рухливих ігор.

Викликають інтерес у дошкільників рухові ігрові завдання, які ведуть до

досягнення мети, що містять несюжетні рухливі ігри:

- перебіжки, ловишки;
- ігри з елементами змагання («Хто швидше добіжить до свого прапорця?»);
- ігри-естафети («Хто швидше передасть м'яч?»);
- ігри з предметами (м'ячі, обручі, серсо, кеглі).

У якомусь сенсі сюжетні рухливі ігри відображають життєвий або казковий епізод. Дошкільника приваблюють ігрові образи, він творчо проявляє себе, зображуючи кішку, горобця, автомобіль, вовка, гусака, мавпочку та ін. Сюжет (тема, ідея), правила і рухові дії є змістом рухливої гри [2, с. 202].

На думку М.А. Рунової, методика проведення рухливої гри містить безмежні можливості комплексного використання різноманітних прийомів, спрямованих на формування особистості дитини, на вмиле педагогічне керівництво нею. Важливе місце посідає професійна підготовка педагога, педагогічна спостережливість і передбачення. Освітні і виховні функції рухливої гри успішно здійснюються тільки за вмілого керівництва нею, що передбачає управління руховою і етичною поведінкою старших дошкільників [6, с. 189].

Методика проведення рухливих ігор містить у собі:

- назву;
- завдання (закріплювати, удосконалювати, керувати);
- мету (виховання загальної витривалості, сили волі; спритності, дружелюбності, орієнтування в просторі і т. д.);
- обладнання (наприклад, лави, канати, обручі тощо);
- зміст (старший дошкільний вік);
- правила (знання правил гри, починаємо гру після сигналу);
- хід (вибір ведучого, лічилка, сигнал);
- керівництво (відстежуємо розвиток сюжету);
- варіанти (ускладнення);
- аналіз (підбивати підсумки гри потрібно тільки на позитивних емоціях, похвалити кращих, заспокоїти тих, хто програв, обнадіяти, що наступного разу все вийде) [3, с. 85].

У період проведення рухливої гри необхідно враховувати, що збір дітей необхідно проводити там, де будуть починатися ігрові дії, збір повинен проходити швидко і цікаво.

Пояснення гри – це інструкція, яка повинна бути короткою, зрозумілою, цікавою та емоційною. Дії дошкільнят у грі визначає роль, вибір на головному ролі

повинен сприйматися як заохочення, як довіра. У рухливих іграх для дітей-дошкільнят застосовуються найбільш складні рухи. Перед

дошкільнятами стоїть завдання швидко реагувати на зміну ігрової ситуації, проявляти сміливість, кмітливість, витримку. Рухливі ігри ускладнюються за змістом, правилами, кількістю ролей, ролі розподіляються між усіма дітьми; використовуються ігри-естафети.

Створення умовних обставин під час проведення рухливої гри можуть здійснювати самі діти. Надалі ці вміння мають шанс стати в нагоді у самостійній діяльності.

У межах розвитку рухової активності дітей ігри необхідно ускладнювати, хоча при цьому послідовність дій і епізодів залишається незмінною. Ускладнення повинні бути завжди обґрунтовані, крім того, вони роблять для дітей цікавими добре знайомі ігри.

Цілеспрямоване, методично продумане управління рухливою грою істотно активізує і вдосконалює діяльність дітей. У розвитку рухової активності в процесі рухливої гри дітей особливе місце посідає методика керівництва педагогом [5, с. 156].

Спираючись на загальні цілі фізичного виховання дошкільнят, виділимо основні завдання, які вирішуються під час проведення рухливих ігор. До них належать: оздоровчі, виховні, освітні.

Оздоровчі завдання рухливих ігор.

У разі правильної організації занять з урахуванням вікових особливостей і фізичної підготовленості важливі рухливі ігри, які впливають на зростання, розвиток і зміцнення кістково-зв'язкового апарату, м'язової системи, на формування правильної постави у дітей, а також підвищують функціональну діяльність організму.

Виховні завдання рухливих ігор:

- рухливі ігри великою мірою сприяють вихованню фізичних якостей: швидкості, спритності, сили, витривалості, гнучкості, і, що важливо, ці фізичні якості розвиваються в комплексі;
- ігри з багаторазовими повтореннями напружених рухів, з постійною руховою активністю, що викликає значні витрати сил і енергії, сприяють розвитку витривалості;
- вдосконалення гнучкості відбувається в іграх, пов'язаних з частою зміною напрямку рухів.

Крім того, заняття іграми виробляють координовані, економні та узгоджені рухи; гравці набувають вміння швидко входити в потрібний темп і ритм роботи, вправно і швидко виконувати різноманітні рухові завдання, виявляючи при цьому необхідні зусилля і наполегливість, що важливо в житті.

Освітні завдання рухливих ігор:

- гра має великий вплив на формування особистості: це така свідомо діяльність, в якій проявляється і розвивається вміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати і робити висновки. Заняття іграми сприяють розвитку у дітей здібностей до дій, які мають значення у повсякденній практичній

діяльності, у самих заняттях іграми, а також у гімнастиці, спорті та туризмі;

– правила і рухові дії рухливої гри створюють у гравців правильні уявлення про поведінку в реальному житті, закріплюють у їхній свідомості уявлення про наявні у суспільстві стосунки між людьми.

Оздоровчі, виховні та освітні завдання потрібно вирішувати в комплексі, тільки тоді кожна рухлива гра буде ефективним засобом різнобічного фізичного виховання дітей [2, с. 69].

Таким чином, рухлива гра – незамінний засіб поповнення дитиною знань і уявлень про навколишній світ, розвитку мислення, цінних морально-вольових і фізичних якостей. Однак слід пам'ятати, що під час проведення рухливих ігор через їхню специфіку насамперед вирішуються завдання власне фізичного виховання.

Основне завдання рухливих ігор – зміцнювати здоров'я, сприяти правильному фізичному розвитку; сприяти оволодінню життєво необхідними руховими навичками, вміннями і вдосконаленню їх; сприяти розвитку реакції, спритності, пізнанню руху і нових можливостей тіла.

Дотримуючись загальних цілей фізичного виховання дошкільників, виділимо пріоритетні завдання, які вирішуються під час проведення рухливих ігор:

- зміцнювати здоров'я дітей;
- сприяти правильному фізичному розвитку дошкільників;
- сприяти розвитку життєво необхідної рухової активності і її вдосконалення;
- виховувати морально-вольові і фізичні якості;
- прищеплювати організаторські навички і звичку систематично самостійно займатися рухливими іграми.

Під час участі в рухливій грі у дошкільників розвиваються і вдосконалюються різні навички в основних рухах (бігу, стрибках, метанні, лазіння та ін.). Швидка зміна обстановки в процесі гри привчає дитину виконувати відомі їй рухи відповідно до ситуації, що сприятливо відбивається на розвитку рухової активності дошкільника.

Велике значення рухливі ігри мають у розвитку фізичних якостей: швидкості, спритності, сили, витривалості, гнучкості. Рухливі ігри сприяють вихованню в дітей почуття єдності, товариства і відповідальності за дію один одного. Правила гри сприяють вихованню свідомої дисципліни, чесності, витримки, вмінню взяти себе в руки після сильного збудження [1, с. 91].

Цінність ігор полягає в тому, що навіть найпростіші вміння та навички, набуті дітьми в умовах рухливої гри, полегшують подальше оволодіння технічними прийомами. На етапі розвитку рухової активності багаторазове повторення ігрових умов розвиває у дітей здатність більш економно

і цілеспрямовано виконувати безліч досліджуваних рухів у закінченому вигляді. Можливо припустити, що використання дошкільниками 6–7-річного віку рухливих ігор різної спрямованості на порядок підвищить рівень і темп їхнього розвитку.

Рухливі ігри створюють радісну атмосферу, тому комплексне вирішення оздоровчих, освітніх і виховних завдань стає більш ефективним. Активні рухи, обґрунтовані змістом гри, викликають у дітей позитивні емоції і стимулюють усі фізіологічні процеси. З усього вищесказаного можна зробити висновок, що рухливі ігри – ефективний засіб різнобічного розвитку особистості дошкільника, в тому числі розвитку її рухової активності.

Виконаний нами аналіз науково-методичної літератури підтвердив, що рівень розвитку рухової активності в комплексі є основою загальної фізичної підготовки дошкільника.

Відомо, що розвивати фізичні якості можна як за допомогою загальнорозвиваючих і підготовчих, так само і за допомогою спеціальних вправ. На заняттях фізичною культурою діти опановують різні види фізичних вправ, які сприяють розвитку рухової активності. Навчання дошкільнят рухових навичок у ходьбі, бігу тісно пов'язані з розвитком у них швидкості, сили, витривалості, оскільки у виконанні будь-якої вправи тією чи іншою мірою проявляється рівень розвитку рухової активності дитини [3, с. 176].

Висновки. Підбиваючи підсумок, ми зробили висновок, що дієвим засобом комплексного розвитку рухової активності є рухливі ігри різної спрямованості. Вони ж більшою мірою дають можливість удосконалювати такі якості, як спритність, швидкість, сила, координація тощо. У разі оптимального використання гра стає дієвим методом фізичного виховання. Застосування рухливих ігор передбачає не тільки використання конкретних засобів, але і здійснення шляхом включення методичних особливостей гри в будь-які фізичні вправи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вильчковский Э.С. Развитие двигательной функции у детей. Киев, 1983. 172 с.
2. Вильчковський Е.С. Фізичне виховання дітей у дошкільному закладі. Знання, 2001. 256 с.
3. Іващенко В.П. Теорія і методика фізичного виховання : навчальний посібник. Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2005. Ч. 1. 236 с.
4. Керівництво фізичною освітою дітей дошкільного віку. Зб. лед. тв. Т. 4 / під ред. П.Ф. Лесгафт «Фізкультура і спорт», 1953. 270 с.
5. Махнева М.Д., Здорова дитина: Рекомендації по роботі в дитячому садку і початковій школі : методичний посібник. Москва : АРКТИ, 2009. 264 с.
6. Рунова М.А. Рухова активність дитини в дитячому саду: 5–7 років : посібник для педагогів дошкільних установ, викладачів і студентів педвузів і коледжів. Москва : Мозаїка-Синтез, 2008. 256 с.